

Waarom alles beter was in de tijd van Briek

Wielrennen, herinneringscultuur en erfgoedbeleving

Stijn Knuts & Pascal Delheye

Wielrennen is één van de populairste sporten van België. In de twintigste eeuw heeft het land een lange reeks renners gekend die vanwege hun (inter)nationale successen zijn ingetreden in een 'canon' van nationale sporthelden. Terwijl maar liefst twaalf van de 24 edities van de Ronde van Frankrijk tussen 1912 en 1939 door een Belg werden gewonnen, domineerden Belgen als Rik Van Looy, Eddy Merckx of, recenter, Philippe Gilbert ook in de naoorlogse periode het mondiale wielrennen. Die populariteit geldt *a fortiori* voor Vlaanderen. Een groot aantal Belgische wielersporters waren of zijn immers Vlamingen, te beginnen met Cyrille Van Hauwaert, die met zijn prestaties in wedstrijden als Parijs-Roubaix in 1907 en 1908 de populariteit van de sport in ons land een cruciale impuls gaf, tot de Tom Boonen en Sep Vanmarcke van vandaag. De kijkcijfers voor televisie-uitzendingen van wielervedstrijden in Vlaanderen moesten in 2010 zelfs enkel het wereldkampioenschap voetbal laten voorgaan. Tegelijk kruipen Vlamingen ook steeds vaker op de fiets om zelf deel te nemen aan fietsevenementen. Zo lokte de Ronde van Vlaanderen voor wielertoeristen in 2011 maar liefst 19.970 deelnemers.¹

Wielrennen is een belangrijk deel van de moderne Vlaamse cultuur. Sinds de jaren 1980 is er echter een opmerkelijke evolutie van haar plaats in die cultuur waar te nemen. Ook het verleden van de sport wordt nu steeds vaker aangehaald, zowel in de media, bij wielersporters als bij het brede publiek. Weliswaar speelde het herdenken van het eigen verleden altijd al een rol in het wielrennen. Al tijdens de jaren 1930 probeerde de Vlaamse sportkrant *Sportwereld* (1912) bijvoorbeeld haar lezers te enthousiasmeren voor nieuwe edities van wedstrijden als Parijs-Roubaix door de geschiedenis ervan te bespreken.² Niettemin zien we vandaag een aandacht voor dat wielerverleden die dit voorbeeld ruim overstijgt in frequentie en verschijningsvormen. Een mooie illustratie daarvan is de enorme aandacht die er in het laatste decennium in Vlaanderen aan de in 2004 overleden oud-renner Albéric 'Briek' Schotte werd geschonken, van boeken over zijn carrière tot gedenktekens voor hem in de gemeenten waar hij tijdens zijn leven woonde. Dat de herinnering aan 'laatste Flandrien' Schotte tientallen jaren na zijn actieve wielercarrière nog zo prominent in het Vlaamse én lokale publieke leven aanwezig is, roept vragen op.

1 Centrum voor Informatie over de Media: (http://www.cim.be/media/televisie/resultaten/openbaar/jaar_laast_geraadpleegd_op_24.06.2011); *Het Laatste Nieuws*, 4.4.2011, 14.

2 Zie bv. *Sportwereld*, 30.3.1933, 1–2; 14.4.1933, 1.

Met dit artikel willen we een poging doen om te begrijpen waarom dat wielerverleden net de laatste decennia zo alomtegenwoordig is. Het historisch besef van een maatschappij is immers niet onveranderlijk, maar wordt mee gevormd door bredere maatschappelijke ontwikkelingen. Maar welke zijn dat? Welke betekenis heeft dat wijdverspreide herdenken van het historische wielrennen? Welke waarde wordt er gehecht aan het in herinnering roepen van voormalige renners, het inrichten van wielermusea of het berijden van historische racefietsen? En wie of wat is eigenlijk een 'flandrien'? Door antwoorden op deze vragen aan te reiken, willen we iedereen die actief is in het Vlaamse erfgoedveld bewust maken van de bredere ontwikkelingen die de populariteit van dat wielerverleden mee vorm geven, en hen manieren aanreiken om hun eigen activiteit als verkenner van dat wielerverleden beter te begrijpen en vorm te geven. Daarbij proberen we niet enkel een analyse van de omgang met dat wielerverleden in Vlaanderen te maken, maar zoomen we ook sterk in op enkele markante lokale fenomenen, zoals de sterke plaatselijke verankering van de herinnering aan Briek Schotte, of de plaats en betekenis van het wielerverleden voor een kleine centrumstad als Roeselare.

Contouren van een wielershistorische cultuur

Het wielerverleden is op velerlei wijzen aanwezig in de hedendaagse Vlaamse herinneringscultuur. Zo deed zich vanaf de jaren 1980 een merkelijke toename in het aantal publicaties over wielergeschiedenis voor, die zich rond de eeuwwisseling nog duidelijker doorzette.³ Publiceerden vroeger vooral sportjournalisten over het thema, dan komt dit nu ook aan bod in tijdschriften van heemkundige kringen, of geven wielersfanaten in eigen beheer geschiedenissen van specifieke wedstrijden en renners uit. Zelfs gespecialiseerde tijdschriften over het wielerverleden zagen het daglicht, zoals het door enkele amateur-wielershistorici gepubliceerde *Koers* (1993–2002). In 2002 verscheen dan weer *De Muur*, een Vlaams-Nederlands literair wielertijdschrift met veel aandacht voor wielergeschiedenis. Het kreeg recent gezelschap van periodieken als *Etappe: magazine over historische fietshelden* (2012) van het Wielermuseum te Roeselare en *Bahamontes* (2013), dat flink wat mosterd haalde bij datzelfde *Etappe*.

Het wielerverleden op papier: een greep uit het grote aanbod aan populariserende wielershistorische publicaties van de laatste decennia.

Met een tijdschrift als *Etappe* werkt het Wielermuseum in Roeselare aan 'buitenstedelijke' bekendheid. En dat loont: op 23 oktober 2014 werd het door de provincie West-Vlaanderen officieel erkend als regionaal museum, met een vaste jaarlijkse subsidie en bijkomende impulssubsidie omwille van de voorbeeldwerking.⁴ Met een kwinkslag zou kunnen gezegd worden dat de erkenning een mooi verjaardagsgeschenk was: de fundamenten van dit eerste publieke museum in België over de fiets en de wielersport werden immers gelegd in 1984.⁵ Toch werd pas in 1998 door het stadsbestuur beslist om volledig de wielerskaart te trekken en een 'Nationaal Wielermuseum' te openen.⁶ In de jaren daarna evolueerde het naar een moderne instelling die in 2007 erkend werd door de Vlaamse overheid en in 2013 zelfs een dikke renovatie-subsidie kon binnenhalen. Het Wielermuseum herbergt een permanente tentoonstelling over de geschiedenis van de fiets en de wielersport, houdt tijdelijke thematentoonstellingen en werkt steeds nauwer samen met de Roeselaarse Dienst Toerisme. In het vernieuwde *state of the art*-Wielermuseum dat in 2016 de deuren zal openen, wordt de Dienst Toerisme zelfs geïncorporeerd in het gebouw.

- 3 Enkel de in België verschenen publicaties tellend gaat het hier om een stijging van 4 teksten in 1980 over 10 in 1990 en 17 in 2000 naar 28 in 2010, H. Heinen, *Wielersportboeken*. <http://www.wielersportboeken.be> (6.8.2011).
- 4 http://www.west-vlaanderen.be/nieuws/Paginas/20141028_subsidies_0848.aspx (30.10.2014)
- 5 F. Callewaert, 'Rijwielmusea in West-Vlaanderen', in: *Vrienden van de Stedelijke Musea Roeselare. Jaarboek III* (Roeselare 2001) 169–176.
- 6 Tot dan was er discussie of het stadsbestuur moest kiezen voor een wielermuseum of voor een museum voor volkskunde.

De Odiel Defraeye-zaal in het Wielermuseum te Roeselare (foto Stefaan Beel).

Een gelijkaardig positioneringsproces voltrok zich in Oudenaarde. Daar werd in 2003 het Centrum Ronde van Vlaanderen (CRVV) geopend. Het CRVV is een 'bezoekers- en belevingscentrum', opgebouwd rond de populaire Ronde van Vlaanderen, haar geschiedenis en hedendaagse organisatie.⁷ Het wordt gerund door een aantal prominente namen uit de Vlaamse wielwereld. Zo is sportjournalist Rik Vanwalleghem, tevens auteur van een uitgebreide reeks historisch getinte wielboeken, directeur van het CRVV. Als bezoeker kan je je bovendien laten rondleiden door de levende wielerverleden Freddy Maertens, een slimme marketingzet van het CRVV (dat in 2008 Freddy kon afsnoepen van het Wielermuseum).

Terwijl de oprichting en uitbouw van wielervedgoedcentra ervoor zorgt dat de herinnering kan onderzocht, bezocht en beleefd worden, toont de aanwezigheid van de wielergeschiedenis zich nog op heel wat andere manieren. Zo is er de afgelopen decennia een scherpe toename van het aantal 'gedenktekens' voor historische wielerverleden merkbaar (van stenen monumenten over gedenkplakkaten tot straatnamen).⁸ Televisiedocumentaires als *Belga Sport* brachten het wielerverleden zelfs tot in de Vlaamse huiskamers.

Duidelijk is dat het wielerverleden een vast onderdeel van de Vlaamse herinneringscultuur is geworden. Daarmee is het tegelijk deel van een veel bredere trend. Erfgoed kon in de afgelopen decennia immers de aandacht van steeds meer mensen wegdragen. Musea, historische publicaties, de lokale geschiedbeoefening, enzovoort, kenden allen een merkelijke groei. Wat bij die erfgoedhause opvalt, is haar veel bredere, meer 'democratische' visie op het verleden. Waar voorheen vooral door een kleine elite gedragen historische thema's aandacht kregen, worden nu ook meer 'populaire' en alledaagse onderwerpen belicht, een ontwikkeling waarin het vaak als 'volkse sport' geziene wielerved uitstekend past.

7 F. Backelant, *Ons rijke Vlaamse wielerverleden en het wielerverflamingantisme: 'Sportwereld' als gangmaker van identiteit in het interbellum*, dl. II, onuitgeg. Lic. verh. (UGent 2004) 69–70; www.crvv.be/nl/308-belevingsmuseum (6.8.2014).

8 P. Smeets en W. Van Houdt, *Versteende helden: een sociaal-historische analyse van gedenktekens voor sporthelden op publieke plaatsen in Vlaanderen*, onuitgeg. Masterproef (KU Leuven 2008) 150–160.

Nostalgie als motor

In plaats van een simpele 'terugblik' te zijn, lijkt die groeiende aandacht voor het wielerverleden ook een verlangen naar de *terugkeer* van dat verleden, of op zijn minst de noodzaak van de blijvende aanwezigheid ervan uit te drukken. Uitzonderlijk zijn dergelijke sentimenten niet: nostalgie is immers een essentieel kenmerk van de hedendaagse historische cultuur. Als gevolg van elkaar snel opvolgende en ingrijpende cultureel-maatschappelijke veranderingen is het gemis van een als verdwijnend aanvoeld verleden sterk toegenomen. Dat lijkt ook in de wielersport het geval te zijn. Ook zij onderging in de laatste decennia veranderingen die haar organisatie én beleving door elkaar hebben geschud. Vanaf haar opkomst als populaire sport in de jaren 1900 was ze sterk nationaal én lokaal verankerd. Terwijl Belgische renners regelmatig en succesvol deelnamen aan wedstrijden in Frankrijk en Italië, waren de meeste van hen minstens zo vaak in het land zelf te bewonderen, op de vele plaatselijke wielerspistes of in lokale dorps- of wijkwedstrijden, de 'kermiskoersen'. Die kermiskoersen, vaak georganiseerd door de lokale middenstand of wielersclubs, waren één van de ankerpunten van de Belgische wielercultuur, en kenden vanaf het interbellum een sterke groei. Jaarlijks vonden er honderden plaats, vooral in Vlaanderen.⁹

Als gevolg van deze toenemende professionalisering, commercialisering en internationalisering kwam het lokale karakter van het wielrennen op losse schroeven te staan

Vanaf de jaren 1980 begon dit alles echter te veranderen. Terwijl budgetten van wielerteams én rennerslonen de hoogte ingingen en de begeleiding van die laatste professionaliseerde, vond er ook een instroom van *coureurs* uit niet-traditionele wielersportregio's zoals Oost-Europa in de voorheen overwegend West-Europees gekleurde sport plaats. Bovendien werden er steeds vaker grote wedstrijden buiten Europa georganiseerd, in het Midden-Oosten of Azië, een evolutie die er vooral kwam onder de impuls van de *Union Cycliste Internationale (UCI)*, die de sport een nieuw elan wilde geven.¹⁰

Zeker het aantal kermiskoersen nam in sneltempo af: de beter betaalde renners hadden het geld dat ze hier konden verdienen immers niet meer nodig, en werden door *UCI* en sponsors aangemoedigd om zo veel mogelijk internationale races te rijden.¹¹ Zeker in de laatste jaren klinken er steeds meer alarmerende geluiden over dit alles. Zo stelde het *Canvas*-programma *Terzake* op 12 maart 2014 scherp op de teloorgang van de kermiskoersen door een gebrek aan vrijwilligers, renners en financiën. Op 24 maart 2014 werd op initiatief van prof. dr. Wim Lagae – specialist sportmarketingcommunicatie Thomas More | KU Leuven – een 'Staten-Generaal van het Vlaamse Wielrennen' georganiseerd, waarin beleidsmakers, sportjournalisten en academici een over het algemeen somber beeld van de Vlaamse wielersport schetsten.¹²

9 Knuts, *Converging and competing courses of identity construction: shaping and imagining society through cycling and bicycle racing in Belgium before World War Two*, (Onuitgeg. Doct. Verh., KU Leuven 2014) 54–67 en 270–271.

10 B. Brewer, 'Commercialization in Professional Cycling 1950–2001: Institutional Transformations and the Rationalization of "Doping"', *Sociology of Sport Journal* 19 (2002) 282–286.

11 A. Van Gompel, *Mediatisering en commercialisering van de Vlaamse wielersport*, onuitgeg. lic. Verh. (KU Leuven 2002) 62–64.

12 *Het Nieuwsblad Online*, 26.3.2014; *De Standaard*, 27.3.2014, 38–39.

Bovendien zijn de Vlaamse renners steeds minder dominant in deze geglobaliseerde wielwereld. Hoewel Vlaanderen als kleine regio relatief veel sterke *coureurs* blijft voortbrengen, boeken ze nog maar weinig overwinningen vergeleken met de 'gouden jaren' van vóór 1945 of van de jaren 1970.¹³ Zeker in rondewedstrijden als de Tour de France is dat het geval. Bovendien zijn die renners niet enkel internationaal minder dominant, ze lijken ook minder toegankelijk voor hun Vlaamse bewonderaars. Gedurende een groot deel van de twintigste eeuw waren renners sterk lokaal gebonden, 'volkse' figuren, vaak afkomstig uit 'eenvoudige' arbeiders- of landbouwersgezinnen. Ondanks hun succes waren ze steeds prominent aanwezig in het dagelijkse (lokale) leven door hun deelname aan lokale wedstrijden, het contact met hun supportersclubs of door het café of de fietsenhandel die ze vaak als bijverdienste uitbaatten en waar hun fans hen konden ontmoeten.¹⁴

Hoewel de afstand tussen renners en fans ook vandaag nog klein is vergeleken met een sport als voetbal, schuiven ook Vlaamse renners niettemin steeds meer op in de richting van de zogenaamde *borderless athletes*: wonend in Monaco in plaats van in hun geboortedorp, kosmopolitisch in hun levensstijl en geplaagd door de roddelpers.¹⁵ Dat alles maakt dat het wielrennen zoals het vroeger was – of zoals men denkt dat het vroeger was – steeds verder weg lijkt. Zo wordt die historische wielersport een 'schaars goed', erfgoed dat als waardevol wordt gezien net omdat het zo zeldzaam lijkt te worden, en waarvan de overblijvende sporen steeds meer aandacht wegdragen. Zo ageerden Roeselaarse wielersporters vanaf de jaren 1990 meermaals tegen ingrijpende veranderingen in de lokale wielercultuur, zoals het verdwijnen van de plaatselijke kermiskoersen, door te verwijzen naar hun vroegere glorie-dagen. Roeselare, dat gedurende het grootste deel van de twintigste eeuw een bijzonder levendige wielercultuur kende, met nationaal én internationaal succesvolle renners als Valère 'Valeer' Ollivier en de jong gestorven Jean-Pierre 'Jempi' Monseré, is niet voor niets de Vlaamse stad met het grootste aantal wielergelateerde gedenktekens.¹⁶ Een lokale wielerverzamelaar articuleerde eenzelfde nostalgische beschouwing bij het bespreken van de vele cafés die vroeger door renners in Roeselare werden uitgebaat. 'Het volkse [is] uit het metier verdwenen', en daarmee ook een deel van de authenticiteit.¹⁷

Daarbij voert dat nostalgisch herdenken vaak ook terug op heel persoonlijke herinneringen. Dit is bij uitstek het geval wanneer het recentere, naoorlogse wielrennen aan bod komt, dat vaak nog door velen actief werd beleefd. In de vele persoonlijke herinneringen van bekende en minder bekende Vlamingen aan de Ronde van Vlaanderen die de voorbije jaren in de pers verschenen, werd bijvoorbeeld duidelijk hoe deze vaak een brede terugblik op hun vroegere levensjaren aan hun beleving van de wedstrijd koppelden. Het wielerverleden is zo ook een poort naar (nostalgische) herinneringen die het sportieve overstijgen.¹⁸ Hoewel die persoonlijke band minder geldt voor de vooroorlogse periode, speelt ook hier een soms sterk maatschappijkritische nostalgie een rol. Het gaat hier vooral om de als verloren beschouwde authenticiteit die deze vooroorlogse renners volgens velen verpersoonlijkten, door hun sportieve exploten op slechte wegen, met loodzware fietsen en in helse weersomstandigheden.

Daarbij wordt zelfs gesuggereerd dat die vooroorlogse *coureurs* op sommige vlakken 'beter' waren dan de huidige renners. Het door Rik Vanwalleghem samengestelde *De Erfenis van Briek* (2011), met foto's en uitspraken van Briek Schotte, is hier een mooi voorbeeld van. Schotte wordt erin gepresenteerd als robuust en betrouwbaar, een eenvoudige boerenzoon met een afkeer van sterallures en commercie. De nostalgisch zinsnede 'zo maken ze ze niet meer'

13 W. Coen, *Is wielrennen een mondiale sport? De internationalisering van de wielersport na 1945*, (Onuitgeg. masterproef, KU Leuven 2009) 31–40.

14 Knuts en P. Delheye, 'Identiteiten in koers. Roeselaarse wielrenners als kopmannen van lokale, regionale en (sub)nationale identiteiten, 1900–1960', *Belgisch Tijdschrift Nieuwste Geschiedenis*, 41/1–2 (2011) 167–214.

15 B. Vanreusel, 'Topsport als catwalk: lichaamscultuur en de normalisering van het exces', in: R. Burggraefe e.a. (red.), *Van madonna tot Madonna: in de ban van beelden, afgoden en idolen*, (Leuven 2002) 315–317; 'Van de redactie', *De Muur* 16 (2007) 3; *Tussenspurten*, 13/1 (2011) 5.

16 Smeets en Van Houdt, *Versteende helden*, 149; *De Weekbode*, 1.12.1995; *Het Laatste Nieuws*, 26.8.1996. Zie ook M. De Bruijn, *Het Laatste Rondje Om De Kerk. De wereld van de kermiskoers* (Meppel 2013) over de 'meest romantische vorm van wielersport'.

17 F. Vannieuwenhuysse, 'Wielernostalgie in de stad van Jempi, Pim, Flander en andere Leitens', in: *Vrienden van de stedelijke musea Roeselare. Jaarboek V* (Roeselare 2004) 93–95.

18 *De Morgen*, 2.4.2011, 31; *De Standaard*, 2–3.4.2011, 20–25; M. Wuyts, *Eddy!* (Antwerpen 2010).

is nooit veraf.¹⁹ Schotte kan een gids door het moderne leven zijn, wiens 'erfenis' belangrijk is. In een sterk veranderende sportwereld zijn nostalgische herinneringen zo één van de weinige zaken die nog resten, een terugkijken op een ingebeelde 'golden era' van niet alleen de wielersport, maar ook van een maatschappij die nog minder gekenmerkt werd door individualisering, commercialisering en consumptiedrang.

Wielerverleden en Vlaamse identiteit

Er is echter meer aan de hand dan 'enkel' nostalgie naar een vervlogen tijdperk. Wielrennen is immers niet zomaar populair, maar is ook een krachtig symbool van zowel een Belgische (nationale) als een Vlaamse (subnationale) identiteit. Niet enkel wordt België in binnen- én buitenland als wielerland bij uitstek gepresenteerd, in Vlaanderen wordt de sport al decennialang gezien als 'typisch Vlaams', een sport waar Vlamingen goed in zijn en die zelfs onze 'volksaard' verraadt. Dergelijke ideeën gaan terug tot de periode vóór de Tweede Wereldoorlog, en zijn in grote mate op het conto te schrijven van wieljournalist en rabiaat flamingant Karel van Wijnendaele – een pseudoniem van Karel Steyaert. Die maakte als hoofdredacteur van het populaire *Sportwereld* consequent werk van een uitgesproken pro-Vlaams discours in zijn wedstrijdverslagen, dat in de loop der jaren steeds invloedrijker werd. Een uitspraak als die van sportcommentator Michel Wuyts, die tijdens het Belgisch Kampioenschap veldrijden in 2014 stelde 'Dit is Vlaanderen dames en heren. Dit is waar wij gek op zijn' vormt slechts één van de manieren waarop die Vlaamse wielidentiteit nog steeds wordt beleden.²⁰

In die sportieve identiteitsvorming speelt het verleden een belangrijke rol. Dat toont zich bij uitstek in het gebruik van de term 'Flandrien'. Die werd in 1913 voor het eerst in een sportieve context gebruikt door Van Wijnendaele als benaming voor een ploeg van renners uit Oost- en West-Vlaanderen die hij vlak vóór en na de Eerste Wereldoorlog begeleidde in hun deelname aan wedstrijden op velodrooms in België en het buitenland. Hoewel het team al in de jaren 1920 ontbonden werd, groeide de term geleidelijk uit tot een *catch-all* voor renners uit heel Vlaanderen. De 'flandrien' werd zo hét symbool van de Vlaamse wielersport, gekend voor zijn demonstraties van buitenmenselijke kracht, doorzettingsvermogen en aanvalslust in wedstrijden op abominabele wegen en in slecht weer.²¹ Zo stelde een journalist van de *Gazet van Antwerpen* 'flandriens' voor als

*'renners met hoekige stijl, van tubes die over de schouders zijn geplooid, van stofbrillen op het voorhoofd, van drinkbussen met kurken stoppen, van zwarte luchten en geselende winden, van koersen in hondse weersomstandigheden. Van kerels die alleen West-Vlaams spraken, die koersten zonder taktiek.'*²²

Dat beeld van een 'flandrien' als iemand 'die door weer en wind de koers uitrijdt' met 'modder op zijn gezicht', en die vooral goed presteert in wedstrijden als de Ronde van Vlaanderen leeft bovendien ook onder het brede publiek.²³ Daarbij is zeker die associatie met de Ronde van Vlaanderen allerminst toevallig. Die zogenaamde 'voorjaarsklassieker' is niet enkel uitgegroeid tot één van de hoogtepunten van het internationale wielerseizoen, hij wordt ook gezien als een onlosmakelijk deel van de Vlaamse identiteit. Al vanaf de eerste editie van de wedstrijd in 1913 was het voor organisator *Sportwereld* immers de bedoeling om die Ronde als door en door Vlaams voor te stellen, waarin Vlaamse renners zouden domineren op Vlaams grondgebied. Die strategie had duidelijk succes. Ook nu nog behoort de Ronde volgens velen tot 'de ziel van Vlaanderen'.²⁴

De Flandrien: ook buiten het wielrennen een krachtige markering van 'echte' Vlaamsheid.

19 Vanwalleghem, *De erfenis van Briek* (Brugge 2011) 125 en *passim*; *De Morgen*, 30.3.2011, 36.

20 *Canvas*, 12.1.2014.

21 H. Laitem, *Een vergeten Belg: Odiel Defraeye. Het levensverhaal van België's eerste Tourwinnaar* (Roeselare 1988) 3; Chevrolet, *De Flandriens: opkomst en ondergang van een wielersport* (Antwerpen 2007) 13–15.

22 *Gazet van Antwerpen*, 8.4.2004, 17.

23 Knuts, L. Vander Elst, F. Boen en Delheye, 'Flandrien: historische en hedendaagse invulling van een populaire wielersport', in: J. Scheerder, W. Lagae en F. Boen (red.), *Vlaanderen fietst! Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar de fietssportmarkt* (Gent 2011) 143–155.

24 <http://www.rondevanvlaanderen.be/nl/elite-men/history/de-droom-van-koarke> (6.8.2014).

Daarbij zijn het vooral de vele met kasseien beslagen weggetjes en hellingen als de Paddestraat of de Koppenberg, die vaak een beslissende invloed uitoefenen op het wedstrijdverloop, die zich in het geheugen hebben genesteld als essentieel in de geschiedenis van zowel de Ronde als de 'flandrien'. Dat veel van die hellingen slechts in de naoorlogse periode – en vooral in de jaren 1970 – in het wedstrijdparcours werden opgenomen, wordt vaak vergeten.²⁵ Ook de kenmerkende kasseistroken van Parijs-Roubaix, een andere door Vlamingen gedomineerde race die net daarom als 'typisch Vlaams' wordt gezien, vervullen vaak eenzelfde rol. Dit maakt dit 'historisch wielerterritorium' evenzeer tot een krachtig symbool van Vlaamse identiteit. Een aantal hellingen uit de Ronde werd door de Vlaamse regering in 1995 zelfs als onroerend erfgoed erkend.²⁶

Bij dit alles zijn het vooral renners uit de periode vóór circa 1960 die als richtsnoer voor de invulling van het flandrien-begrip fungeren.²⁷ Vooral Briek Schotte wordt daarbij opnieuw gezien als een typevoorbeeld. Als tweevoudig Ronde van Vlaanderen-winnaar werd Schotte al tijdens zijn carrière als de

Nieuwe renner in een oud jasje: Tom Boonen poseert als 'oude Flandrien' voor de Ronde van Vlaanderen-gids van *Het Nieuwsblad* (2013).

Een aantal hellingen uit de Ronde werd door de Vlaamse regering in 1995 zelfs als onroerend erfgoed erkend

'laatste flandrien' aangeduid, en deze reputatie is nog steeds springlevend. Het beeld van Schottes rijstijl – hoewel ten prooi aan mythevorming – beantwoordt immers perfect aan het flandrien-ideaal: wilskrachtig, met gekromde rug over zijn stuur gebogen, stampend op zijn pedalen en vooral goed presterend in slecht weer. De vele gedenktekens die in de afgelopen jaren aan hem werden gewijd, meer dan aan eender welke Belgische renner, dragen dit ten volle uit. Schotte stond dan ook model voor een in 1997 onthuld standbeeld in zijn geboortedorp Kanegem dat als symbool voor alle Vlaamse 'flandriens' moest fungeren (zie afbeelding op pagina 34).²⁸

Schotte is evenwel geen statische verpersoonlijking van die flandrien. Vandaag worden ook heel wat andere renners die in de eigen tijd zelden als 'flandrien' werden aangeduid als dusdanig benoemd. Steeds vaker wordt de term opgevoerd als zinbeeld van Vlaanderens wielerverleden: de televisie-documentaire *De Flandriens* (2010) verbond bijvoorbeeld de belangrijkste Vlaamse renners sinds de jaren 1950 – niet toevallig allen winnaars van de Ronde of Parijs-Roubaix – door hen allemaal 'flandriens' te noemen.²⁹ In die zin geeft de term eenheid aan de geschiedenis van de Vlaamse wielersport, en creëert ze zo een 'typisch Vlaamse' wielertraditie.³⁰ Daarbij valt dit hele flandrien-discours evengoed vaak ten prooi aan nostalgische sentimenten, die door middel van hun lof op de 'oude', vooroorlogse flandriens een vaak sterk moraliserende blik op het Vlaamse verleden werpen.³¹ De wroetende flandrien verschijnt daarbij als een symbool van de sociale, economische en culturele achterstelling in het 'Arm Vlaanderen' van vóór circa 1960. Anekdoten over hoe latere toprenners als Schotte van arme boeren- of arbeidersfamilies afstamden en hun eerste wedstrijden uit geldgebrek op gammele fietsen reden, maken steevast deel uit van hun biografieën.

25 F. Backelant, P. Cornillie en Vanwalleghem, *Koarle! Karel van Wijnendaele: de man die zijn volk leerde koersen* (Tielt 2005) 133–135.

26 M. Derez, 'Roubaix: de wielersport. Arm Vlaanderen haalt zijn gram in de hel', in: G. Buelens e.a. (red.), *België, een parcours van herinnering. II. Plaatsen van tweedracht, crisis en nostalgie*, dl. 2 (Amsterdam 2008) 427–43; B. Vanreusel, 'Sport en culturele identiteit: de wielervedstrijd Ronde van Vlaanderen', in: P. De Knop e.a. (red.), *Sportsociologie. Het spel en de spelers* (Maarsse 2006) 433–435; Vanwalleghem, *Het Wonder van Vlaanderen. Het epos van de Ronde* (Gent 1998) 43.

27 Bv. Derez, 'Roubaix', 428–429.

28 *De Standaard*, 5.4.2004, 2; Vanysacker, 'Schotte, Albéric Léon gezegd Briek', in: *Nationaal biografisch woordenboek*, XIX (Brussel 2009) 834–842; Smeets en Van Houdt, *Versteende Helden*, 106–111.

29 *Het Volk*, 1.4.2007, 20; *De Standaard*, 6.4.2009, 20; B. Wauters, *De Flandriens* (Gent 2010).

30 *Tussenspurten*, 12/2 (2010) 2; <http://www.wielermuseum.be/permanente-collecties> (6.8.2014).

31 M. Van Ginderachter, 'Arm Vlaanderen. Het verwaarloosde platteland, het lamendige volk', in: *België*, 183–193.

Tegelijkertijd tonen die flandriens door hun successen ook aan hoe ze er in slaagden hun armetierige afkomst te overstijgen dankzij het harde werk en de wilskracht die ze via hun 'eenvoudige' afkomst meekregen.³² In die zin fungeert de herinnering aan hen paradoxaal genoeg ook als een *overwinning* op dat vaak nostalgisch bekeken verleden, aangezien ze door 'hard te werken, eerlijk te zijn en eenvoudig te blijven' zorgden voor de bloei van Vlaanderen – net datgene wat Karel van Wijnendaele al hoopte te bereiken met zijn 'wielerflamingantisme'.³³

Vlaamse identiteit en lokale trots

'Flandrien' is zo zelfs een term geworden die niet enkel op sportief vlak wordt gebruikt om een 'echte Vlaming' te identificeren. Ook politici cultiveren een imago als 'flandrien' om volksheid, integriteit en wilskracht uit te stralen, terwijl het begrip in de pers wordt gebruikt om de werklust en het doorzettingsvermogen van 'gewone Vlamingen' te prijzen, van missionarissen tot bedrijfsleiders.³⁴ Meer nog, volgens sommige historici is het wielrennen vandaag één van de weinige domeinen waarin progressieve intellectuelen en romantische flaminganten elkaar vinden als het over Vlaamse identiteit gaat. De flandrienretorie is immers zowel bij het radicaal-nationalistische 't Pallieterke als bij progressieve politici van de sp.a terug te vinden.³⁵ De functie van het wielerverleden als symbool van Vlaamse identiteit komt bovendien niet enkel in landelijke initiatieven naar voren, maar is evenzeer aanwezig in de vele plaatselijke herinneringspraktijken. Artikelen en boeken over lokale renners, bijvoorbeeld, plaatsen deze vaak binnen dat bredere Vlaamse verhaal door hen 'flandriens' te noemen.³⁶ De Ronde van Vlaanderen draagt sinds 2000 in belangrijke mate tot die lokale verankering bij door jaarlijks een *Dorp van de Ronde* te kiezen, een langs het parcours gelegen gemeente die in de kijker wordt gezet. Eén van de criteria om voor die titel in aanmerking te komen, is de historische band van de gemeente met de wedstrijd – bijvoorbeeld door vroegere winnaars. In de activiteiten die tijdens de Ronde in deze dorpen plaatsvinden wordt steeds veel aandacht besteed aan dit verleden, met tentoonstellingen of huldigingen van (vroegere) lokale renners. Zo werd in Lichtervelde, *Dorp van de Ronde* in 2004, de Rondewinnaar van 1919 en Lichterveldenaar Henri 'Ritten' Van Lerberghe met een gedenksteen aan zijn geboortehuis bedacht. Bovendien werd de treinwagon waardoor 'Ritten' volgens de legende zou zijn geklommen in zijn rit naar de winst nagebouwd, en reed het peloton er tijdens de Ronde doorheen.³⁷

Deze trots op voormalige lokale renners als vertegenwoordigers van het Vlaamse wielrennen gaat vaak hand in hand met sterke sentimenten van lokale identiteit. Een voorbeeld daarvan biedt het ware 'herinneringsoffensief' dat er in de laatste jaren rond Odiel Defraeye, de eerste Belgische Tourwinnaar in 1912, in Roeselare werd gevoerd. Hoewel Defraeye voor zijn dood in 1963 aan lager wal was geraakt en zijn sportieve prestaties door velen vergeten waren, kwam daar vanaf 1988 verandering in met de publicatie van zijn biografie door wielerauteur Herman Laitem. Die leek heel wat in gang te zetten. Zo werd er vanaf de jaren 1990 door bewoners van de Roeselaarse deelgemeente Rumbeke geijverd voor een 'Odiel Defraeye-straat'. Die kwam er in 2006, samen met straatnamen voor andere voormalige lokale renners zoals de eerder vermelde Valeer Ollivier. Bovendien kreeg Defraeye een zaal in het Wielermuseum naar hem genoemd, en werd er werk gemaakt van het klasseren én vervolgens van het renoveren van de wielerpiste die hij in de jaren 1920 in Rumbeke had gebouwd.³⁸ In 2010 werd ook de vereniging 'De Vrienden van Odiel' gesticht, die ijvert voor het herdenken van Defraeyes carrière en er in 2012 in slaagde om een standbeeld voor hem te laten oprichten op het Kerkplein in Rumbeke.³⁹ In al deze initiatieven werd Defraeye niet enkel als een

32 Vanwalleghem, *De erfenis*, 64–65; HLN, 17.4.2004; *De Weekbode*, 7.1982; 21.7.1985.

33 Callewaert, 'Inleiding op de expo Leon, Hector en andere Martins', in: *Jaarboek VI*, 15.

34 GVA, 7.4.2000, 1; *Het Nieuwsblad*, 16.9.2002, 15; 6.5.2010, 58; *De Morgen*, 15.5.2004, 4.

35 *De Morgen*, 19.2.2011, 17; 't Pallieterke, 26.1.2011, 1; *Het Nieuwsblad*, 28.2.2003, 1.

36 Bv. A. Strobbe, *De Flandriens van Lotenhulle*, (Lotenhulle-Poeke 1985); J-M. Schepens, *Arthur 'El Toro' Decabooteer. Een Flandrien uit de sixties* (Gavere 2007).

Een feest van lokale én Vlaamse identiteit: Rekkem als Dorp van de Ronde in 2013.

37 *De Standaard*, 15.5.2003, 14; *Het Nieuwsblad*, 29.3.2004, 17.

38 Laitem, *Een vergeten Belg*. In 2012 heruitgegeven als *Odiel Defraeye fenomeen* (Gent 2012). 'Petitie voor Odiel Defraeye-straat', in: *Jaarboek VI* (Roeselare 2005) 149–50; *Het Nieuwsblad*, 16.4.2004, 15; *Rechtstreeks* 38 (oktober 2006) 10. De piste werd op 30 juni 2012 ingehuldigd als 'Wielerpiste Defraeye-Sercu' (<http://defraeye-sercu.be/>, 8.8.2014). Aangrenzend ligt de 'residentie Odiel Defraeye'.

39 'Inhuldiging beeld.' <http://www.odieldefraeye.be/site/blog.php?i2=50> (8.8.2014).

Vlaamse wielervedheid voorgesteld, maar werden vooral zijn intieme banden met de lokale gemeenschap benadrukt. De website van De Vrienden van Odiel besteedt bijvoorbeeld uitgebreid aandacht aan het dorpsleven uit Defraeyes tijd.⁴⁰

40 <http://www.odieldefraeye.be/site/blog.php?i2=10> (6.8.2014).

Dirk Lievens is de drijvende kracht achter tal van Rumbeekse herinneringsinitiatieven rond Odiel Defraeye. Hij is stichtend voorzitter van De Vrienden van Odiel, waarbij onder meer via De Doos van Odiel geld werd ingezameld om een standbeeld te kunnen realiseren op het Rumbeekse Kerkplein. De Vlaamse én lokale verankering van Defraeye bleek ook naar aanleiding van de inhuldiging van dat standbeeld zelf op 30 juni 2012: naast de Vlaamse werd ook de Rumbeekse vlag ostentatief uitgespreid (foto Pascal Delheye). Ook na het feestjaar 2012 wordt geprobeerd om verdere herinneringsinitiatieven te realiseren. Zo werd in 2014 in samenwerking met tennisvereniging RISTA de 'Vergaderzaal Odiel Defraeye' ingehuldigd.

Het profiel van de initiatiefnemers van dergelijke herinneringspraktijken komt overeen met hun sterk lokale karakter. Heemkundige kringen, sportclubs of speciaal in het leven geroepen verenigingen, soms ondersteund door het lokale bestuur, zijn hier de drijvende krachten.⁴¹ In Roeselare kwamen vele gedenktekens voor Defraeye er na initiatieven van lokale bewoners, die daarbij ook vaak kritiek leverden op de in hun ogen gebrekkige inzet van het stadsbestuur voor het herdenken van het wielerverleden. Tegelijk was die wielergeschiedenis voor andere lokale politici een terrein om zich op te profileren. Zo was – en is – de Roeselaarse CD&V-politicus Dirk Lievens een spilfiguur in veel van de initiatieven die er ter herdenking van Defraeye werden genomen. Soms zijn ook familiale verwantschappen daarbij van belang. Zo is de uitgeweken Roeselarenaar Herman Laitem – ‘openbaarder’ van Defraeye en voorvechter voor een wielermuseum in Roeselare – gehuwd met de kleindochter van de broer van Odriel Defraeye.

41 *Het Volk*, 18.3.1996; Smeets en Van Houdt, *Versteende*, 158–163.

Het standbeeld van Odriel Defraeye werd op 30 juni 2012 ingehuldigd te Rumbeke, symbolisch tussen de kerk en het café Oud Stadhuis Rumbeke. Naast tal van Roeselaarse politieke prominenten, waren ook bloedverwanten van Odriel Defraeye aanwezig. Jules Vandergunst (uiterst rechts) is voorzitter van de Vrienden van het Wielermuseum en sinds 16 maart 2013 ook voorzitter van Wielerbond Vlaanderen (foto Pascal Delheye).

Tegelijk was die wielergeschiedenis voor andere lokale politici een terrein om zich op te profileren

De discussie die in 2005 ontstond rond de oprichting van het standbeeld voor ‘flandrien’ Briek Schotte in Waregem biedt een bijkomend voorbeeld van die lokale draagkracht. Schotte woonde gedurende een groot deel van zijn leven in Desselgem, een Waregemse deelgemeente. Toen het stadsbestuur besliste om het nieuw standbeeld voor Schotte niet in Desselgem te plaatsen maar in het stadscentrum, rees er protest: enkele bewoners van de deelgemeente verenigden zich in de actiegroep ‘De Vrienden van Briek Schotte’, en eisten dat Schotte ook

een gedenksteen in Desselgem zelf kreeg. Voor hen was Schotte een 'echte Desselgemenaar', een eenvoudig volksmens die nauw verbonden was met het lokale leven. Resultaat: naast het standbeeld in het stadscentrum van Waregem kwam er in december 2005 ook in Desselgem een gedenksteen, als eerbetoon aan 'de verbondenheid van de Desselgemnaars met onze Flandrien.'⁴²

Wielererfgoed, commercie en marketing

Net omwille van die grote aantrekkingskracht als nostalgisch gegeven en symbool van Vlaamse én lokale identiteiten hebben veel van deze net aangehaalde herinneringspraktijken echter niet altijd het herdenken van dat wielerverleden tot voornaamste of enige doel. Zowel het Wielermuseum als het CRVV hebben ook een sterk ontwikkelde toeristisch-recreatieve en commerciële spirit. Zo geeft het CRVV de toeristische fietstochten die ze in de omgeving organiseert een *retro*-tintje door een veelvuldig gebruik van de term 'flandrien', en verkoopt ze imitaties van historische wielertuitjes in haar museumwinkel.⁴³ Ook het Wielermuseum rijdt zich mooi in de kijker met de bijvoorbeeld zelf ontworpen wielertuitjes *Ceci n'est pas un Flandrien*, een 'terroir-koers-kookboek', etc. Beide wielererfgoedcentra richten zich daarmee op het aanzwengelen van het toerisme in hun streek, iets waarop zeker in het Wielermuseum zwaar wordt ingezet door het stadsbestuur, dat nu volledig gewonnen is voor de exploitatie van het stedelijke wielerverleden, en Roeselare als 'wielersstad' wil promoten.⁴⁴ Organisatoren van wielervedstrijden als *Flanders Classics* maken evenzeer veelvuldig gebruik van dat populaire wielerverleden om hun wedstrijden een authentiek, 'echt Vlaams' cachet te geven, bijvoorbeeld in televisiereclames zoals die voor Gent-Wevelgem, waarbij historische zwart-wit beelden overgaan in hedendaagse opnames.⁴⁵ Zelfs lokale initiatieven hebben vaak een commerciële of toeristische insteek. Zo werd de renovatie van de voormalige piste van Defraeye in Rumbeke gedragen door een lokale koersgekke bouwpromotor, terwijl de 'Dorpen van de Ronde' in het in herinnering roepen van hun wielerverleden een uitgelezen mogelijkheid zien om zich toeristisch te profileren. Oprechte trots op of identificatie met het 'eigen' wielerverleden gaan zo hand in hand met commerciële en/of toeristische opportuniteiten.

Die exploitatie als consumptieartikel of marketingstrategie maakt dat dat Vlaamse wielerverleden soms ook een vorm van entertainment wordt. Een mooi voorbeeld daarvan is de zogenaamde 'Retroronde' die het CRVV sinds 2007 organiseert, een evenement waarbij deelnemers op historische fietsen en – imitaties van – rennerskledij een parcours door de Vlaamse Ardennen afleggen. Hoewel het CRVV geïnteresseerd is met de slagzin 'Keer terug naar het tijdperk van de Flandriens', gaat het bij deze en andere retro-wielervedstrijden die de laatste jaren in Vlaanderen worden gehouden natuurlijk niet om een accurate evocatie van het verleden.⁴⁶ Vooral het beleven van een fijne dag staat centraal: erfgoed wordt hier plezier en ontspanning. Niet dat het wielerverleden daarmee een vreemde eend in de bijt is.

Een sterk huwelijk tussen erfgoed, commercie en toerisme is immers een kenmerk van de hedendaagse historische cultuur. Meer nog, het is misschien net dankzij deze praktijken dat de interesse in het Vlaamse wielerverleden nog verder wordt gestimuleerd. Bovendien is er hier in zekere zin ook sprake van continuïteit met het eerdere gebruik van het wielerverleden door organisatoren van wedstrijden of de sportpers. Wielrennen is een in wezen sterk commerciële sport, en dat blijft zich tonen in de herinneringscultuur die zich errond ontwikkeld heeft.

42 *Het Volk*, 24.3.2005, 17; 5.12.2005, 12 (citaat); *Het Nieuwsblad*, 14.9.2004, 15.

43 <http://www.crvv.be/nl/crvv/activiteiten/degoudenflandrien> (6.8.2014); 'Dankreceptie en Jaarboek IV-2002', in: *Jaarboek V*, 41.

Sfeerbeeld uit de 'Retro-Ronde' van 2010, een organisatie van het Centrum Ronde van Vlaanderen.

44 *Tourism Flemish Ardennes 2010* (Ronse 2010) 3; *Roeselare. Meerjarenplan 2014–2019* (Roeselare 2014) 44–49 (<http://www.roeselare.be/media/documenten/bestuur/bestuursdocumenten/M14.pdf>).

45 *Canvas*, 24.03.2011.

Lokale gevoeligheden en trots: het gedenksteen voor Briek Schotte te Desselgem.

46 <http://www.crvv.be/nl/crvv/activiteiten/retroronde> (6.8.2014).

Besluit

De sterk toegenomen aandacht voor het Vlaamse wielerverleden combineert nostalgie naar een verdwenen 'gouden periode' van sport en maatschappij met ideeën van zowel Vlaamse als lokale identiteit, én met uitgesproken toeristische of commerciële doelstellingen. Dat leidt tot een breed gedragen, dynamische herinneringscultuur die zich toont in een divers geheel aan praktijken. Voormalige renners lopen weinig risico vergeten te worden. Er wordt zelfs actief voor geijverd dat ze straten naar hen vernoemd krijgen.⁴⁷ In die zin hebben lokale erfgoedwerkers hier een vruchtbaar domein om zich te profileren. Toch brengt deze herinneringscultuur net omwille van haar levendigheid ook valkuilen met zich mee. Zo zorgen het belang van commercie en haar functie als symbool van Vlaamse én lokale identiteiten ervoor dat dit wielerverleden ook uitermate vatbaar is voor een gepolijste, geïdealiseerde voorstelling, die zich beperkt tot heroïsche verhalen over 'glorierijke' renners en wedstrijden.

Er bestaat zo een spanningsveld tussen het 'aantrekkelijk' presenteren van dit wielervergoed (als 'entertainment' of als basis van Vlaamse of lokale identiteit) enerzijds en het bekomen van een beter begrip van dat erfgoed anderzijds. Nochtans moeten beide mogelijk zijn. Een mooi voorbeeld daarvan is het onderzoek dat de auteurs van dit artikel recent voerden naar de stichter van de Ronde van Vlaanderen. Tot voor kort werd aangenomen dat Karel van Wijnendaele, als hoofdredacteur van *Sportwereld*, in 1913 ook de belangrijkste oprichter van die wedstrijd was, een verhaal dat steeds weer werd gekopieerd – als een soort fundament van Vlaanderen als 'historische wielernatie' – zonder de authenticiteit ervan vast te stellen. Door terug te grijpen naar originele bronnen zoals de sportpers konden we echter aantonen dat niet Van Wijnendaele maar zijn collega en directeur van *Sportwereld*, Léon van den Haute, initieel de drijvende kracht achter de wedstrijd was.⁴⁸

Wie iets wezenlijks wil toevoegen aan onze kennis van het wielervergoed, kijkt beter verder dan die vaak met veel commerciële flair verkochte 'canon'. Zeker lokale projecten rond wielervergoed doen er goed aan om de geschiedenis van de plaatselijke verankering van die wielersport in beeld te brengen, zoals de schrijvers dezes reeds probeerden voor Roeselare en omgeving vóór circa 1960. Door terug te grijpen naar bij uitstek lokale bronnen zoals plaatselijke perstitels, archieven van wielersclubs en wedstrijdorganisatoren of interviews met nog levende tijdgenoten kan er zo tot een geschiedenis worden gekomen die het belang van dat wielervergoed niet enkel opnieuw in de verf zet, maar ook de historische voedingsbodem daarvoor voor het voetlicht brengt.⁴⁹

47 M. Beyen, 'Alleen nog maar een straatnaam? Verzetshelden in de Wilselse herinneringspolitiek', *Tijd-Schrift* 2/1 (2012) 22–35.

48 Knuts en Delheye, 'Journalistieke mythografie ontcracht: niet Van Wijnendaele maar Van den Haute is de vader van de Ronde van Vlaanderen', *Etappe* 2 (2013) 16–21.

49 Idem, 'Identiteiten'.

Beredeneerde bibliografie

Het onderzoek naar het collectieve geheugen en de herinneringscultuur heeft een respectabele traditie. Brede analyses als Raphael Samuel's *Theatres of Memory* (Londen 1999) of David Lowenthal's *The past is a foreign country* (Cambridge 1985) bieden een goed startpunt voor het begrijpen van de grote ontwikkelingen in dit veld. In het Nederlandse taalgebied is er de uitgebreide studie van de Nederlandse historische cultuur door Kees Ribbens, *Een eigentijds verleden: alledaagse historische cultuur in Nederland, 1945–2000* (Hilversum 2002) en de bijzonder informatieve bundel samengesteld door Rob van der Laarse, *Bezeten van vroeger. Erfgoed, identiteit en musealisering* (Amsterdam 2005). Voor België heeft met name Jo Tollebeek ('De conjunctuur van het historisch besef', in: B. Raymaekers en G. Van Riel (red.), *De horizonten van weten en kunnen* (Lessen voor de XXIe eeuw; 8) (Leuven 2002) 167–193) een nuttige introductie tot deze thematiek gepubliceerd. Recent verscheen ook een goed overzicht van de uitdagingen van de publieksgeschiedenis door Gita Deneckere en Bruno De Wever ('Publieksgeschiedenis in Vlaanderen. Tussen erfgoed, herinnering en media', in: A. Van Nieuwenhuysse en S. De Schamphelre (red.), *Geschiedenis: zijn werk, zijn leven. Huldeboek René De Herdt* (Gent 2010) 59–72).

Het sportverleden als thema binnen dit domein is er in de laatste twee decennia sterk op vooruit gegaan. Terwijl een beperkt aantal studies daarvoor al kwesties als de omgang met het verleden in sportmusea verkende (G. Redmond, 'A Plethora of shrines: sports in the museum and hall of fame', *Quest* 19 (1973) 41–48; E. Snyder, 'Sociology of Nostalgia: Sport Halls of

Fame and Museums in America', *Sociology of Sport Journal* 8 (1991) 228–238; W. Vamplew, 'Facts and artefacts: Sports historians and Sports museums', *Journal of Sport History* 25 (1998) 268–282), zien we recent een sterke toename in aandacht, met nieuwe studies naar de plaats van sport in musea (M.G. Phillips (red.), *Representing the sporting past in museums and halls of fame* (Londen 2012)), maar ook naar bijvoorbeeld de omgang met het eigen verleden in het sterk geprofessionaliseerde en gecommmercialiseerde Britse voetbal van de jaren 1990 (M. Johnes en R. Mason, 'Soccer, public history and the national football museum', *Sport in History* 23 (2003) 115–131; D. Russell, "'We all agree, name the stand after Shankly": cultures of commemoration in Late Twentieth-Century English football culture', *Sport in History* 26 (2006) 1–25), de banden tussen het sportverleden en lokale of nationale identiteitsvorming (T. Brabazon, *Playing on the periphery: sport, identity and memory* (Londen 2006)) of de commerciële en toeristische exploitatie van dat verleden (B.J. Gilley, 'Cycling Nostalgia: authenticity, tourism and social critique in Tuscany', *Sport in History* 34/2 (2014) 340–357).

Die vooral Angelsaksische sporthistorische ontwikkeling heeft in België pas recent enige weerslag gekregen. Zo hadden de initiatiefnemers van een project rond de Belgische 'plaatsen van herinnering', ook oog voor het wielerverleden (Derez, 'Roubaix'). Het eerste doctoraatsproject dat integraal aan de sociaal-culturele geschiedenis van het fietsen en wielrennen werd gewijd, werd pas in 2010 opgestart en in 2014 verdedigd (Knuts, *Converging*). In die doctoraatsverhandeling zijn ook elders gepubliceerde studies opgenomen, zoals een breed overzicht van de Belgische fietsgeschiedenis van de jaren 1860 tot nu (Knuts, Delheye en Vanysacker, 'Wentelende wielen: anderhalve eeuw fietsen en wielrennen in Vlaanderen', in: *Vlaanderen fietst!* 15–70). Laat het vooral een pleidooi zijn voor verder academisch onderzoek over dit intrigerende thema.

Biografie

Stijn Knuts (stijn.knuts@faber.kuleuven.be) studeerde cultuurgeschiedenis aan de KU Leuven. In 2014 promoveerde hij tot doctor in de bewegingswetenschappen op een proefschrift over de sociale en culturele geschiedenis van het fietsen en wielrennen in België vóór de Tweede Wereldoorlog, getiteld *Converging and competing courses of identity construction: shaping and imagining society through cycling and bicycle racing in Belgium before World War Two*. Momenteel is hij actief als wetenschappelijk medewerker in de Onderzoeksgroep Sport- en Bewegingsbeleid (KU Leuven) en aan het Centrum voor Lokale Politiek (UGent).

Pascal Delheye studeerde lichamelijke opvoeding, sportmanagement en geschiedenis aan de KU Leuven en de Université Claude Bernard (Lyon). In 2001 werd hij Aspirant van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen. Zijn doctoraatsonderzoek over de verwetenschappelijking van de lichamelijke opvoeding werd bekroond met de Young Investigators Award van het European College of Sport Science. Na postdoctoraal onderzoek aan de KU Leuven en de University of California, Berkeley (VS), werd hij in 2008 professor aan de KU Leuven, waar hij onder meer sportgeschiedenis doceert. In 2014 redigeerde hij *Making Sport History: Disciplines, Identities and the Historiography of Sport* (Routledge, London & New York).